

ZEDEN DELINQUENTEN

Analyse, begeleiding en resocialisatie

Onder redactie van Jaap A. van Vliet

ZEDEN DELINQUENTEN

Analyse, begeleiding en resocialisatie

Onder redactie van Jaap A. van Vliet

Zedendelinquenten
Analyse, begeleiding en resocialisatie
Onder redactie van Jaap A. van Vliet

ISBN 978 90 8560 259 0

NUR 875

THEMA MKLD / JKVQ

BISAC SOC060000 / SOC004000

DOI 10.36254/978-90-8560-259-0

© 2024 Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Over de relatie tussen eergerelateerd en seksueel geweld

Janine Janssen & Hans Bentvelzen

‘Een aantal mannen maakt foto’s van een schaars geklede jongedame geflankeerd door een jongeman met ontbloot geslachtsdeel. De vrouw is van Turkse komaf. Haar moeder heeft weet van de pikante foto’s. Zowel moeder als dochter vreest het moment dat vader hiervan op de hoogte raakt. Zij gaan ervan uit dat hij deze aantasting van de familienaam niet over zijn kant zal laten gaan. Niet alleen de dochter vreest de toorn van vader, ook de moeder is bang voor repercussies omdat haar verweten zal worden dat zij de opvoeding van haar dochter niet goed ter hand heeft genomen. De mannen die de foto’s genomen hebben, kennen deze angsten en chanteren de jonge vrouw: als zij niet andere (seksuele) diensten verricht, dan laten zij haar vader de foto’s zien’ (Janssen, 2017:111).

Inleiding

In het bovenstaande voorbeeld gaat het om dwang en mensenhandel. Het voorbeeld is echter afkomstig uit een handboek voor de politie en andere professionals over de aanpak van eergerelateerd geweld. Het betreft namelijk een casus die onder de aandacht is gebracht van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) van de nationale politie. In dit hoofdstuk gaan we dieper op in de relatie tussen eergerelateerd en seksueel geweld. Dat doen we in een aantal stappen. In de eerste paragraaf vertellen we kort iets over wat geweld in naam van de familie-eer wel dan wel niet is en hoe de politieke aanpak daarvan eruitziet. In de tweede paragraaf besteden we aandacht aan twee vragen: in de eerste plaats draait het om de vraag hoe de relatie tussen seksualiteit en familie-eer zich in de loop van het leven ontwikkelt. Bij eerconflicten zullen we zien dat het vaak draait om het niet accepteren van seksualiteit buiten het huwelijk. De conflicten daarover kunnen tot verschillende vormen van geweld leiden. Dat brengt ons bij een tweede vraag: hoe zit het dan met seksueel geweld? Wordt dat als een eerschending ervaren? En als dat dan zo is, waarom dan? In de derde paragraaf gaan we nog eens dieper in op de veroordeling van seksueel geweld. Gelden maatschappelijk, juridisch en bij de

families die het LEC EGG in beeld krijgt dezelfde normen? We sluiten af met een korte conclusie.

1. De politieke aanpak van eengerelateerd geweld

Voordat we iets vertellen over de rol van de politie in de aanpak van geweld uit naam van de familie-eer vertellen we eerst kort iets over wat dit eigenlijk voor geweld is. Veel mensen kennen het woord 'eerwraak', waarbij het gaat om dodelijk geweld, naar aanleiding van een eerconflict. Omdat – gelukkig – niet elk conflict over de familie-eer een fatale afloop kent, is het paraplu-begrip 'eengerelateerd geweld' in gebruik geraakt. Inmiddels wordt er in Nederland ook het volgende paraplu-begrip gebruikt 'schadelijke (traditionele) praktijken'.¹⁰ Of we het nu 'eengerelateerd geweld' of 'schadelijke (traditionele) praktijken' noemen, het gaat hier doorgaans om geweld dat zich afspeelt in de wat antropologen de *extended family* noemen: dat is het kerngezin plus opa's, oma's, ooms, tantes, (achter)neven en (achter)nichten. Veel kwesties die bij de politie in beeld komen, gaan over zaken als het besnijden van jonge meisjes, seksualiteit buiten het huwelijk (denk aan het verlies van maagdelijkheid bij jonge meisjes en vrouwen voor het huwelijk, buitenechtelijke relaties en zwangerschappen), het kiezen en verlaten van partners. In feite kunnen eerkwesties zich in de hele levensloop voordoen, daar komen we in de volgende paragraaf op terug. Voor nu is het belangrijk om te onthouden dat groepsdruk een belangrijk onderdeel is van de problematiek: families kunnen op als oneervol ervaren gedrag reageren met zowel psychisch als fysiek geweld, uiteenlopend van bedreigingen met de dood, tot en met moord en doodslag en van (dreiging met) sociale uitsluiting door verstoting tot en met achterlating¹¹ in het buitenland. Antropologen vermoeden dat bemoeienis van families met het sluiten en verbreken van relaties onder meer te maken heeft met het creëren van een stevig vangnet bij tegenslag in het leven: bij ziekte, armoede of conflicten met anderen zijn fa-

10 In het overheidsbeleid is de aanpak van schadelijke praktijken als een uitbreiding van de aanpak van eengerelateerd geweld gepresenteerd: *Kamerstukken II* 2018/19, 28345 en 31015, nr. 223. Met name in de gemeente Rotterdam wordt gesproken over schadelijke traditionele praktijken: <https://www.rotterdam.nl/schadelijke-traditionele-praktijken>; zie ook: Askari et al. 2019. Sommigen geven de voorkeur aan de term schadelijke (traditionele) praktijken, omdat die term een veroordeling van de daaronder geschaarde gedragingen behelst. Met name bij de politie geldt een sterke voorkeur voor het paraplu-begrip 'eengerelateerd geweld'. Daar wordt juist het veroordelende van 'schadelijke (traditionele) praktijken' als een nadeel ondervonden in de communicatie met burgers. Zie ook: Janssen 2017.

11 Zie voor meer achtergrondinformatie over dit verschijnsel: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, *Tegen de wil achtergebleven. Een advies over in herkomstlanden achtergelaten vrouwen en kinderen*, Den Haag: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, 2005; zie ook: www.lkha.nl (website van het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwangen en Achterlating).

miliebanden essentieel omdat familie doorgaans meer voor je doet dan anderen, maar dan moet je wel kritisch zijn op wie je erbij laat komen. Geweld uit naam van de familie-eer wordt dikwijls met religie en met de Islam in het bijzonder in verband gebracht. Dat is echter niet correct. Eerproblematiek is onder meer bekend bij christenen, joden, hindoes en ook bij moslims. Binnen deze religies kan in principe eigenrichting om de familie-eer te redden niet worden gerechtvaardigd. Toch beroepen betrokkenen zich wel op geloof. Dat komt omdat binnen religies wel sterke opvattingen leven over genderverhoudingen en de rol van seksualiteit en relaties. Bij het LEC EGG gaat de meeste casuïstiek over zaken waarbij mensen met een migratieachtergrond zijn betrokken. Dat wil niet zeggen dat bij mensen zonder migratieachtergrond in de familie nooit eerconflicten, groepsdruk en uitsluiting van dissidente familieleden zou voorkomen. De politie neemt wel waar dat daarbij niet het zware fysieke geweld in beeld komt, dat helaas wel bekend is van de andere eerconflicten die de politie ziet (Janssen, 2017, 2020).

Wat doet de politie in dit soort zaken? Een belangrijke rol is weggelegd voor het LEC EGG. De nationale politie bestaat uit tien lokale eenheden en die eenheden kunnen complexe zaken voorleggen aan het LEC EGG. Dat gebeurt ook door de Koninklijke Marechaussee, het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating, de Immigratie- en Naturalisatiedienst en Veilig Thuis en de gespecialiseerde opvang. In het afgelopen jaar gebeurde dat ongeveer 600 keer (LEC EGG, 2023). Het LEC EGG neemt de operationele verantwoordelijkheid niet over, die blijft bij de eenheid die de zaak in behandeling heeft, maar het expertisecentrum denkt mee en adviseert. Een zaak is onder meer complex en geschikt voor ondersteuning door het LEC EGG indien het moeilijk is om het motief voor (dreigend) geweld te doorgronden of als er gewelddadige escalatie dreigt. Ernstige zaken waarin een dode of doden zijn te betreuren, worden aan het LEC EGG voorgelegd, alsmede kwesties die in media en politiek aandacht krijgen. Ook deze vallen onder de noemer 'complex'. De lokale eenheden voeren bij de aanpak van eerzaken de reguliere politietaken uit: noodhulp, handhaving en opsporing. Naast operationele ondersteuning, wordt bij het LEC EGG ook wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd, onderwijs verzorgd en lesmateriaal ontwikkeld, (overheids)adviezen gegeven en aan netwerkopbouw gedaan bij onder meer gemeenschappen waar eerkwesties spelen (Janssen, 2017).

2. Eergerelateerd geweld, seksualiteit en geweld in de levensloop

Bij eergerelateerd geweld gaat het dus om geweld waarmee gedreigd wordt of dat daadwerkelijk gebruikt wordt als de eer van de familie – dat wil zeggen de uitgebreide familie, dus niet het gezin – in het geding komt. Als er niets gedaan wordt

om het oneervolle gedrag van dissidente familieleden te herstellen of de smet op de goede naam te zuiveren, kan sociale uitsluiting van de gehele familie het gevolg zijn. Het geweld dat gebruikt wordt om de eer te zuiveren loopt uiteen van belediging en bedreiging tot en met moord en doodslag. Sociale uitsluiting – in de vorm van bijvoorbeeld een verstoting – kan ook een manier zijn om de eer te herstellen. Een dergelijke uitsluiting heeft niet alleen emotionele gevolgen in de zin dat het contact met familie en andere belangrijke mensen uit het sociale netwerk verbroken wordt. Dit kan ook economische consequenties hebben: leden van de gemeenschap komen bijvoorbeeld niet meer in de winkel van de familieleden of gemeenschapsleden waarmee het contact verbroken is (Janssen, 2017).

Onder beide begrippen – zowel eengerelateerd geweld als schadelijke (traditionele) praktijken – worden onder meer de volgende in Nederland verboden en strafbare gedragingen geschaard (zie ook: Janssen & Nicolai, 2022):

- *Het besnijden van meisjes*

Meisjesbesnijdenis is een operatie aan de uitwendige geslachtsorganen zonder medische noodzaak, maar waaraan wel grote medische risico's kleven (Kool, Beijer, Drumpt, Eelman & Knoops, 2005; Janssen, Timmer & Janmaat, 2020).

- *Huwelijksdwang*

Bij huwelijksdwang gaat het om een religieus of wettelijk huwelijk waarbij de (voorbereidende) huwelijkshandelingen tegen de vrije wil van minstens een van de huwelijkskandidaten plaats heeft gevonden en waar onder een bepaalde vorm van dwang mee is ingestemd (Cornelissens, Kuppens & Ferwerda 2009; Smits van Waesberghe, Sportel, Drost, Van Eijk & Diepenbrock 2014; De Koning & Bartels 2005; Janssen, 2017, 2018a). Er kan debat ontstaan over de keuze van partners. Potentiële huwelijkskandidaten kunnen niet altijd op goedkeuring rekenen van (wederzijdse) familie als ze bijvoorbeeld behoren tot een andere etniciteit, een ander geloof belijden, een andere dan heteroseksuele oriëntatie hebben of als ze al aan een ander beloofd zijn als huwelijkskandidaat. Er zijn dus verschillende redenen (Janssen, 2017, 2018a).

- *Huwelijkse gevangenschap*

Huwelijkse gevangenschap speelt wanneer een man of vrouw een huwelijk wil beëindigen en daarvoor niet de benodigde medewerking krijgt van de echtgeno(o)t(e). Het gaat hier om een informeel of een religieus huwelijk dat in het land van herkomst van (een van beide) partners rechtsgeldigheid heeft (Smits van Waesberghe et al., 2004; Rutten, Van Eijk, Drost, Kadrouh-Outmany & Smits van Waesberghe 2016; Van der Leun & Leupen 2013; Rutten, Deogratias & Kruiniger 2019). Deze problematiek wordt ook wel in verband gebracht met die van de 'verborgen vrouwen', dat wil zeggen vrouwen die door de partner

en/of de familie gedwongen in isolement leven. Huwelijksdwang kan hierbij een rol spelen, alsook het fenomeen achterlating, dat hieronder wordt uitgelegd (Musa & Diepenbrock i.s.m. Van Eijk 2013; Drost, Goderie, Flikweert & Tan 2012; Drost, Smits van Waesberghe, & Los 2015).

– *Achterlating*

Bij achterlating draait het om vrouwen al dan niet met hun kinderen, maar ook om jongeren (zowel jongens als meisjes), die tegen hun wil en zonder identiteits- en verblijfsdocumenten door hun echtgenoot, vader of beide ouders in het geval van jongeren, in het land van herkomst worden achtergelaten. Achterlating kan samengaan met huwelijksdwang of huwelijkse gevangenschap, maar dat is niet noodzakelijk (*Kamerstukken II* 2014/15, 32175, nr. 53; Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken 2005; Smits van Waesberghe et al. 2014; De Koning & Bartels 2005; Cornelissens et al. 2009).

In schema 1 wordt een overzicht gegeven van hoe verschillende issues die de familie-eer aan kunnen tasten zich in de loop van het leven kunnen manifesteren. Veel van die issues raken aan seksualiteit. In de laatste kolom wordt een overzicht van mogelijke reacties gegeven.

Schema 1 Issues die aan de familie-eer kunnen raken in de levensloop en mogelijke reacties

Fase in de levensloop	Issues die aan familie-eer raken	Mogelijke reacties
Kindertijd 0-12 jaar	– Buiten de echt geboren worden – Niet besneden zijn – Verzet tegen regels in de familie	– Besnijdenis – Achterlating – (Dreiging met) geweld
Puberteit 12-18 jaar	– Verzet tegen regels in de familie – Niet besneden zijn – Verlies maagdelijkheid – Buitenechtelijke zwangerschap – Verkrachting – Het kiezen van een partner	– Besnijdenis – Gearrangeerd huwelijk – Huwelijksdwang – Achterlating – (Dreiging met) geweld – Zelfdoding – (Dreiging met) verstoting
Jong-vol-wassenheid 18-24 jaar	– Verzet tegen regels in de familie – Verlies maagdelijkheid – Buitenechtelijke zwangerschap – Verkrachting – Het kiezen van een partner – Echtscheiding en het opnieuw aangaan van een relatie, eventuele discussie verdere omgang met de kinderen	– Gearrangeerd huwelijk – Huwelijksdwang – Huwelijkse gevangenschap – Achterlating – (Dreiging met) geweld – Zelfdoding – (Dreiging met) verstoting

Fase in de levensloop	Issues die aan familie-eer raken	Mogelijke reacties
Volwassenheid 24 jaar en ouder	– Verzet tegen regels in de familie – Verlies maagdelijkheid – Buitenechtelijke zwangerschap – Het kiezen van een partner – Verkrachting – Gearrangeerde huwelijken – Echtscheiding en het opnieuw aangaan van een relatie, eventuele discussie over verdere omgang met de kinderen	– Huwelijksdwang – Huwelijksgevangenschap – Achterlating – (Dreiging met) geweld – Zelfdoding – (Dreiging met) verstoting

Bron: Janssen, 2017: 117.

3. Veroordeling van seksueel geweld

Als criminologen spreken over deviant gedrag, dan hebben ze doorgaans twee soorten gedrag in gedachten: gedrag dat volgens het recht niet door de beugel kan én gedrag waarop weliswaar volgens de letter van de wet geen verbod geldt, maar dat sociaal gezien als onwenselijk wordt ervaren. Of iets maatschappelijk wel of niet als deviant gezien wordt, is overigens niet een gemakkelijke vraag om te beantwoorden. Want in de gehele samenleving denkt ook niet iedereen hetzelfde, opvattingen kunnen binnen diverse groepen verschillen (Kolthoff & Janssen, 2020). Deze driedeling – beoordeling van gedrag op basis van de wet, op basis van breed gedragen maatschappelijke normen en binnen specifieke groepen – kan over seksueel geweld in relatie tot de eerproblematiek worden gelegd. Ons inziens is die indeling van waarde bij het beantwoorden van de vraag hoe het met de veroordeling van seksueel geweld binnen de eercontext zit.

We stippen eerst kort de brede maatschappelijke en juridische beoordeling van seksueel geweld aan. Het recht volgt maatschappelijke ontwikkelingen, dat betekent dat er maatschappelijk gedrag veroordeeld kan worden, terwijl dat nog niet vervat is in wetten. De #MeToo-beweging heeft een sterke impuls gegeven aan een brede maatschappelijk veroordeling van verschillende vormen van seksueel geweld (Janssen, 2018b). Strafrechtelijk zijn er al mogelijkheden om verschillende vormen van seksueel geweld te vervolgen, uiteenlopend van incest tot en met verkrachting en van besnijdenis tot en met dwang om te trouwen. Bij het LEC EGG komen ook zaken in beeld waarin mensen worden beticht van misbruik en incest met kinderen of van verkrachting van niet-familieleden. In principe kan misbruik van kinderen of verkrachting over de hele wereld op afkeuring rekenen. Als we de families die we bij het LEC EGG bij wijze van spreken in een enquête zouden vragen wat ze

van die praktijken vinden, dan zouden ze waarschijnlijk allemaal genegen zijn om te zeggen dat dit laakbaar gedrag is. Maar er spelen bij deze gedragingen in een eercontext een aantal factoren een rol, die de behandeling ervan voor professionals complexer maken. Ook als familieleden in principe van mening zijn dat seks met kinderen of verkrachting niet door de beugel kunnen, dan kunnen zij enorm bevreesd zijn voor de consequenties van een dergelijke aantijging: stel dat het slachtoffer een ongehuwd meisje of vrouw is en hierdoor haar maagdelijkheid heeft verloren, dan kan de familie vrezen dat bij het bekend worden van wat er is voorgevallen, haar reputatie en dus de kansen op de huwelijksmarkt aanzienlijk verkleind worden. Dat kan een reden zijn om het gebeurde geheim te houden, zowel in het belang van het slachtoffer als van de familie. Gevolg is dan niet alleen dat de verdachte niet wordt vervolgd, het slachtoffer blijft dan waarschijnlijk ook verstoken van professionele hulp. Het kan ook voorkomen dat de familie ervoor zorgt dat het slachtoffer zo snel mogelijk trouwt. Dan is het gezicht van de familie gered. Stel dat het slachtoffer van een verkrachting een gehuwde vrouw is, dan zou het bekend worden van dit feit zelfs een scheiding tot gevolg kunnen hebben. Wat bij dit soort zaken van belang is, is om na te gaan hoe families intern over de schuldvraag denken. Helaas is het verschijnsel *blaming the victim* niet onbekend. De familie van de verdachte kan met modder naar het slachtoffer gooien om zo het eigen verdachte familielid vrij te pleiten. Het gebeurt helaas ook dat de eigen familie de schuld bij het slachtoffer legt. In het begin van dit hoofdstuk lieten we een voorbeeld uit de wereld van de mensenhandel zien. Daar hebben we in de loop der jaren verschillende voorbeelden meegemaakt, waarbij meisjes en vrouwen gechanteerd worden met expliciet beeldmateriaal. Zij zijn bang dat wanneer die beelden hun familie onder ogen komt, zij niet als slachtoffer zullen worden gezien, maar als onzedige vrouwen die de goede naam van de familie te grabbel hebben gegooid. Zij zijn vaak letterlijk doodsbang (Janssen & Rasenberg, 2017). Intern overleg binnen families kan er uiteraard ook toe leiden dat men ervan overtuigd is dat er daadwerkelijk iets ongehoords gebeurd is en dat de dader verantwoordelijk is voor de aantasting van de familie-eer. In een dergelijke situatie is geweld in de richting van die dader ook niet uitgesloten. Over dat interne debat over de schuldvraag willen we tot slot nog opmerken dat het voor buitenstaanders heel moeilijk is om te achterhalen wat er binnen deze families exact speelt. We kunnen ons ook niet aan de indruk onttrekken dat er wel eens 'gerommeld' wordt met de beantwoording van schuldvraag in het belang van het beschuldigde eigen familielid en familie. Dan weet de familie heel goed dat een familielid over de schreef is gegaan, maar wordt alsnog de schuld bij het slachtoffer gelegd om de eigen reputatie te redden. Een ander voorbeeld dat

we vaker zijn tegengekomen is dat een ontdekt ongeoorloofd seksueel contact alsnog als een verkrachting wordt gepresenteerd.

Dat laatste voorbeeld brengt ons bij een ander aspect. Wie kritisch kijkt naar schema 1, ziet daarin ook een aantal gedragingen genoemd die niet breed op maatschappelijke veroordeling kunnen rekenen en ook geen weerklank in het strafrecht vinden. In dit verband kan gedacht worden aan buitenechtelijke relaties en aan het verlies van maagdelijkheid bij vrouwen voor het huwelijk. Ingegeven door culturele normen zien we dat in de casuïstiek die bij het LEC EGG in beeld komt, familie er dikwijls zeer grote waarde aan hecht dat seksualiteit alleen binnen het voor hen zo belangrijke huwelijk plaatsvindt. Afwijken van die norm wordt dan als deviant ervaren. Het kan dus inderdaad voorkomen dat een vrouw die vrijwillig ongehuwd een seksuele relatie is aangegaan, bij ontdekking alsnog die relatie als een verkrachting presenteert. Het is niet uitgesloten dat ze daadwerkelijk om haar partner geeft, maar de angst voor de reactie van de familie is in dit soort gevallen vele malen groter.

We maken wel eens mee dat professionals die voor het eerst met eerproblematiek te maken krijgen, verbaasd zijn over de strenge seksuele moraal en een en ander ouderwets vinden. Dat ligt anders bij andere opvattingen over seksualiteit, zoals de veroordeling van een andere dan heteroseksuele oriëntatie. In de loop der jaren hebben we al heel wat zaken voorbij zien komen, waarbij mensen in de knel kwamen omdat hun familie niet accepteerde dat ze bijvoorbeeld homoseksueel, lesbisch of transgender waren. Hierover is de maatschappelijke verontwaardiging vaak groter en dit druist ook in tegen mensenrechtelijke noties op het gebied van discriminatie en zelfbeschikking.

Hoe binnen families over dit soort zaken gedacht wordt, moet bij elke casus goed worden uitgezocht omdat niet elke familie hetzelfde is. Ook al hebben families een vergelijkbare migratie- en culturele achtergrond, dan nog kunnen intern opvattingen verschillen. Doorsnee en stereotype families bestaan nu eenmaal niet. Inzicht in hoe gedacht wordt over schuldvragen in relatie tot de eer van de familie is essentieel om (verder) geweld te kunnen voorkomen. Bij het LEC EGG is een *Checklist eengerelateerd geweld* ontwikkeld waarin vragen zijn opgenomen die professionals kunnen helpen om inzicht te krijgen in de opvattingen binnen families over onder meer seksualiteit (Janssen, 2017).¹²

12 Geïnteresseerden die niet bij de politie werkzaam zijn, kunnen de checklist via www.politie.nl downloaden.

Tot slot

Geweld uit naam van de familie-eer is in Nederland allesbehalve een uitzonderlijk verschijnsel. Vaak speelt in conflicten in en tussen families seksualiteit en seksueel gedrag een belangrijke rol. Aan de hand van een op criminologische noties gebaseerde driedeling rond veroordeling van gedrag, hebben we hier iets van de complexiteit rond de beoordeling en veroordeling van seksueel geweld in de eercontext laten zien: er zijn seksuele gedragingen die binnen families in een eercontext als deviant beschouwd kunnen worden, alsmede ook in het recht en breed maatschappelijk. Een duidelijk voorbeeld is seks met kinderen binnen de familie (incest). Maar er zijn ook gedragingen die binnen de families die het LEC EGG ziet, als deviant worden beschouwd, terwijl in de brede samenleving en in het recht de veroordeling daarvan geen rol speelt. In dit verband is de ban op het hebben van seks voor het huwelijk en dan met name voor vrouwen, een sprekend voorbeeld. Tot slot zijn er gedragingen die door families als deviant kunnen worden bestempeld, terwijl in de bredere samenleving en in het recht juist dat stempel als deviant beoordeeld kan worden. Zo kan het veroordelen van een andere dan heteroseksuele oriëntatie immers als discriminerend worden bestempeld.

Deze verschillen in opvattingen over het beoordelen van seksueel gedrag zijn voor alle betrokkenen complex: zowel voor de families als voor de professionals. Als we als professionals daadwerkelijk iets willen betekenen voor slachtoffers van seksueel en eengerelateerd geweld, dan is het essentieel dat we ons hier terdege van bewust zijn. Zo niet, dan praten we langs elkaar heen en kunnen we ons onmogelijk verplaatsen in de problemen van mensen die we juist willen helpen.

Referenties

- Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (2005), *Tegen de wil achtergebleven. Een advies over in herkomstlanden achtergelaten vrouwen en kinderen*, Den Haag: Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken.
- Askari, L. e.a. (2019). *Verkenning 'schadelijke traditionele praktijken. Voor een samenhangende aanpak van praktijken die zelfbeschikking beperken*, Utrecht: Andersson Elffers Felix.
- Cornelissens, A., Kuppens, J. & Ferwerda, H. (2009). *Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven? Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland*, Den Haag: WODC.
- De Koning, M. & Bartels, E. (2004). *Over het huwelijk gesproken: partnerkeuze en gedwongen huwelijken onder Marokkaanse, Turkse en Hindoestaanse Nederlanders*, Den Haag: ACVZ.
- Drost, L., Goderie, M. Flikweert, M. & Tan, S. (2012). *Leven in gedwongen isolement. Een verkennend onderzoek naar verborgen vrouwen in Amsterdam*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

- Drost, L., Smits van Waesberghe, E. & Los, V. (2015). *Opgesloten in eigen huis: Een onderzoek naar aard en omvang van verborgen vrouwen in Den Haag*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Janssen, J. (2017). *Focus op eer. Een verkenning van eerzaken voor politieambtenaren en andere professionals*, Den Haag: Boom Criminologie.
- Janssen, J. (2018a). *Huwelijksdwang. Wat ziet de politie? Een verkenning van casuïstiek uit 2017*, Den Bosch: Avans Hogeschool, Ministerie van Buitenlandse Zaken, LEC EGG.
- Janssen, J. (2018b). 'Eén jaar na #MeToo: hoe nu verder? Een blik vanuit een criminologisch perspectief', *Tijdschrift voor Seksuologie*, 42-3.
- Janssen, J. (2020). Eercodes op reis: de trek van het platteland naar de stad, in: Malsch, M. & Sap, J.W. (red.), *Orde en verwarring in de stad. De veilige stad 2*, Den Haag: Boom Criminologie, 181-193.
- Janssen, J. & Nicolai, E. (2022). *Verliefd, verloofd, getrouwd, gescheiden. Familie-eer en het recht bij het starten en verbreken van relaties*, Den Haag: Boom Criminologie.
- Janssen, J. & Rasenberg, M. (2017). Dangerous liaisons. Over de relatie tussen eergerelateerd geweld en mensenhandel, *PROCES*, nr. 6, 438-447.
- Janssen, J., Timmer, W. & Janmaat, W. (2020). Problemen bij de aanpak van vrouwenbesnijdenis vanuit politieel perspectief, *Tijdschrift voor Seksuologie* (44), nr. 3.
- Kolthoff, E. & Janssen, J. (2020). *Basisboek criminologie*, Den Haag: Boom Criminologie.
- Kool, R.S.B., Beijer, A., Drumpt, C.F., Eelman, J.M. & Knoops, G.G.J. (2005). *Vrouwelijke genitale verminking in juridisch perspectief. Achtergrondstudie*, Den Haag: Raad voor de Volksgezondheid en Zorg.
- LEC EGG (2023). *Terugblik op 2022. Jaarverslag van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld*, Den Haag: LEC EGG.
- Musa, Sh. & Diepenbrock, E., i.s.m. Van Eijk, E. (2013). *Verborgen vrouwen: een vergeten groep. Een verkennend onderzoek naar aard, omvang en aanpak van de problematiek van verborgen vrouwen in de deelgemeente Delfshaven (Rotterdam)*, Delfshaven.
- Rutten, S., Deogratias, B., Kruiniger, P. (eds.) (2019). *Marital Captivity: Divorce, Religion and Human Rights*, The Hague: Eleven.
- Rutten, S., Van Eijk, E., Drost, L., Kadrouh-Outmany, Kh. & Smits van Waesberghe, E. (2016). *Gewoon getrouwd. Een onderzoek naar kindhuwelijken en religieuze huwelijken in Nederland*, Maastricht: Maastricht University.
- Smits van Waesberghe, E., Sportel, I., Drost, L., Van Eijk, E. & Diepenbrock, E. (2014). *Zo zijn we niet getrouwd. Een onderzoek naar omvang en aard van huwelijksdwang, achterlating en huwelijkse gevangenschap*, Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.